

Datum

2021-11-08

Vår referens

Christina Ek

Utvecklingssamordnare

christina.ek@malmo.se

Tjänsteskrivelse

Remiss angående Motion av Magnus Olsson (SD) om att

upprätta en kommunövergripande handlingsplan för suicidprevention ASN-2021-8644

Sammanfattning

Arbetsmarknads- och socialnämnden har beretts tillfälle att inkomma med yttrande avseende motion av Magnus Olsson (SD) om att upprätta en kommunövergripande handlingsplan för suicidprevention.

I motionen framförs yrkande att kommunstyrelsen får i uppdrag att inleda ett arbete för att ta fram en kommunövergripande handlingsplan för suicidprevention i Malmö.

Arbetsmarknads- och socialförvaltningen menar att suicidprevention är en mycket viktig samhällsfråga som berör både den egna förvaltningen och Malmö stads övriga förvaltningar. Suicidprevention bör vara en del i Malmö stads folkhälsoarbete och integreras i stadens folkhälsopolicy som just nu är under revidering. Folkhälsopolicyn ger en målbild för vad staden ska göra för att förbättra folkhälsan för malmöborna. En folkhälsopolicy bör utgå från den befintliga organisationen där samtliga förvaltningar hanterar och arbetar med folkhälsofrågorna utifrån sina grunduppdrag som en del i ordinarie verksamhet.

Stadskontoret har sedan flera år ett pågående uppdrag att göra en översyn av kommunövergripande styrdokument. De har också i uppdrag att utveckla former för en mer samordnad styrning genom nämndsövergripande styrdokument eller alternativa styrmetoder. Förslaget att ta fram nya kommunövergripande handlingsplaner eller folkhälsopolicy bör överensstämma med stadskontorets kommande förslag.

Inom arbetsmarknads- och socialförvaltningen pågår ett aktivt arbete med suicidprevention i den reguljära verksamheten utifrån förvaltningens grunduppdrag. Arbetet kommer att intensifieras under kommande år med stöd från den samordnare för suicidprevention som anställts på Funktionsstödsförvaltningen genom statliga stimulansmedel.

Mot bakgrund av vad som framförts föreslår förvaltningen att motionens förslag om att ta fram en kommunövergripande handlingsplan för suicidprevention i Malmö avslås.

Förslag till beslut

1. Arbetsmarknads- och socialnämnden godkänner yttrandet avseende motion av Magnus Olsson (SD) om att upprätta en kommunövergripande handlingsplan för suicidprevention, enligt förvaltningens förslag.
2. Arbetsmarknads- och socialnämnden skickar yttrandet till kommunfullmäktige.
3. Arbetsmarknads- och socialnämnden föreslår kommunfullmäktige att avslå motionens förslag om att ta fram en kommunövergripande handlingsplan för suicidprevention i Malmö.

Beslutsunderlag

- Följebrev - Motion av Magnus Olsson (SD) om att upprätta en kommunövergripande handlingsplan för suicidprevention
- Motion av Magnus Olsson (SD) om att upprätta en kommunövergripande handlingsplan för suicidprevention
- Komplettering av remiss_ Motion av Magnus Olsson (SD) om att upprätta en kommunövergripande handlingsplan för suicidprevention
- Följebrev - Motion av Magnus Olsson (SD) om att upprätta en kommunövergripande handlingsplan för suicidprevention
- G-Tjänsteskrivelse - ASN 211125 Motion av Magnus Olson (SD) om att upprätta en kommunövergripande handlingsplan för suicidprevention

Beslutsplanering

ASN presidieberedning 2021-11-03

Arbetsmarknads- och socialnämndens arbetsutskott 2021-11-11

Arbetsmarknads- och socialnämnden 2021-11-25

Beslutet skickas till

Kommunfullmäktige

Ärendet

Motionären yrkar att kommunstyrelsen får i uppdrag att inleda ett arbete för att ta fram en kommunövergripande handlingsplan för suicidprevention i Malmö stad.

I motionen framförs att det idag saknas en kommunövergripande handlingsplan för suicidprevention som inkluderar alla förvaltningar i Malmö stad. Även om flera förvaltningar idag har ett pågående och utvecklande arbete gällande suicidprevention gäller det att ha en tydlig gemensam bild över hela Malmö stad och hur Malmö stad kan fortsätta arbeta med suicidprevention och utveckla detta. En handlingsplan för suicidprevention som innefattar samtliga förvaltningar i Malmö hade kunnat sätta tydligare mål och målbilder kopplade till generella områden såväl som detaljerade praktiska utvecklingsmål. En plan för suicidprevention för Malmö stad kan och bör innefatta bland annat det förebyggande arbetet såväl som insatser vid kritiska tidpunkter.

Vidare framförs i motionen att denna handlingsplan med fördel kan tas fram med hjälp och stöttning av en framtida samordnare för suicidprevention som en av förvaltningarna har som avsikt att anställa under 2021.

Nationella satsningar på suicidprevention

2008 antog riksdagen ett nationellt handlingsprogram för suicidprevention som innehåller nio strategiska åtgärdsområden för att minska suicid. För att effektivt förebygga suicid krävs en bred samverkan mellan regering och riksdag, myndigheter, kommuner och landsting, universitetet och högskolor, frivilligorganisationer och anhöriga. Alla har en viktig gemensam uppgift i att arbeta för att färre människor i framtiden tar sina liv.

Regeringen har gett Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen i uppdrag att lämna ett underlag för en ny nationell strategi inom området psykisk hälsa och suicidprevention. Uppdraget ska slutredovisas senast 1 september 2023 genom ett samlat förslag till strategi med mål, prioriteringar och indikatorer på uppföljning. Eftersom psykisk hälsa berör hela samhället, ingår ytterligare 25 myndigheter och flera andra aktörer i uppdraget. Detta ger goda möjligheter till en bred förankring i arbetet med strategin. Grundläggande utgångspunkter vid framtagandet av strategin ska vara en god, jämlik och jämställd psykisk hälsa i hela befolkningen. Särskilt fokus bör riktas mot det främjande och förebyggande arbetet i alla sektorer och på alla samhällsnivåer.

Nationella stimulansmedel

Regeringen och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) träffar årligen överenskommelser för insatser inom området psykisk hälsa. I överenskommelsen 2021 har parterna valt att lyfta fram området suicid och gjort ett tillägg i överenskommelsen *Insatser inom området psykisk hälsa och suicidprevention*. Tillägget har tillkommit då man ser behov av ökad samverkan i det befolkningsinriktade suicidpreventiva arbetet både inom och mellan regioner/kommuner. Man trycker särskilt på vikten av att kommuner och regioner finner former för att bedriva suicidprevention inom ramen för det reguljära arbetet.

Gemensamt fokus för ett hälsofrämjande samhälle

Sveriges Kommuner och Regioner arbetar med tre olika uppdrag som tillsammans ska bidra till ett mer hälsofrämjande samhälle; *Kraftsamling för psykisk hälsa*, *Strategi för hälsa* och *Omställning till nära vård*. Uppdragen har tydliga inriktningar som skiljer sig åt men det finns ett gemensamt fokus som utgår från:

- Att skapa förutsättningar för ett mer hälsofrämjande samhälle.
- Att alla individer ges förutsättningar att uppnå bästa möjliga hälsa och är rustade att nå sin fulla potential.
- Valfungerande och behovsanpassade välfärdstjänster.

Det finns tre målområden för genomförandet av strategin; En god och jämlik hälsa, God kvalitet och Hållbart och uthålligt. Sveriges viktiga välfärdsverksamheter, skola, socialtjänst, vård och omsorg, hälso- och sjukvård, behöver ledas, styras och samordnas för att främja hälsa och förebygga ohälsa för hela befolkningen. Detta genom att arbeta med gemensamma mål, arbetsmetoder och uppföljning av resultat.

Ansvar för att arbeta med suicidprevention

Suicidprevention är ett ansvar för hela samhället och inte bara för de förvaltningar och myndigheter arbetar med stöd till personer med psykisk ohälsa eller social problematik. En viktig del i suicidpreventivt arbete handlar om att minska tillgänglighet till medel och metoder för självmord. I det ingår att skapa fysiska miljöer som främjar trygghet och försvårar för människor att ta sitt liv.

Trafikverket är ett exempel på en myndighet som arbetar aktivt med suicidprevention utifrån sitt ansvarsområde som är långsiktig planering av transportsystemet samt för byggande, drift och underhåll av statliga vägar och järnvägar. I första hand kopplar man kanske inte samman transportsystemet och självmord men faktum är att ca 10 % av de som omkommer i vägtrafiken gör det på grund av självmord och minst 15 personer per år omkommer genom hopp från broar. Trafikverket arbetar på flera sätt, ofta genom att minska tillgängligheten till medel och metoder för suicid. De arbetar för att försöka förhindra och försvåra för en person som befinner sig i en suicidal kris att få tillgång till transportsystemet som medel. Det kan göras genom att förbättra synligheten av personer som befinner sig på fel plats till exempel genom att ha en bra belysning utmed vägarna och ta bort fysiska eller psykologiska barriärer som stenar, träd, murar och byggnader och röja växtlighet. Bullerplank kan ha en suicidpreventiv effekt. Insatser kan även göras på höga broar som går över vatten och delvis mark samt på viadukter som går över vägar och järnvägar. Trafikverket menar att det är viktigt att få in suicidperspektivet i styrande dokument som rör utformning av vägar, gator och broar så att suicidprevention finns med i planeringen vid nybyggnad eller större renoveringar.¹

Suicidprevention i arbetsmarknads- och socialförvaltningen

Nationella stimulansmedel

Årligen erhåller Malmö stad stimulansmedel från SKR och Socialdepartementet utifrån överenskommelsen inom psykisk hälsa. Tillsammans med Funktionsstödsförvaltningen och Hälsa-, vård- och omsorgsförvaltningen upprättas en lokal handlingsplan med aktiviteter som ska genomföras med stöd av stimulansmedlen. Den lokala handlingsplanen, *Uppdrag psykisk hälsa*, innehåller även andra aktiviteter som planeras avseende målgruppen och som finansieras inom ordinarie budgetram.

Arbetsmarknads- och socialförvaltningen har bland annat använt stimulansmedel till aktiviteter i samverkan med psykiatri inom Region Skåne. Exempel på aktiviteter är kompetensutveckling av personal inom förvaltningen i metoder som används både inom BUP² och socialtjänsten; psykologtjänst som riktas mot HVB för unga och Barnahus/våldsutsatta; samverkan kring gaming/spelberoende hos unga samt utveckla metoder att arbeta med unga vuxna med ett riskbruk/missbruk av opioider. Samtliga aktiviteter ska bidra till att öka samverkan mellan socialtjänst och regionens psykiatri, öka tillgängligheten till stöd och behandling av god kvalitet, och att främja hälsa och förebygga och motverka psykisk ohälsa och suicid.

Stimulansmedel kommer också att användas till att köpa in licenser till Arbetsmarknads- och socialförvaltningen, Funktionsstödsförvaltningen och Hälsa-, vård- och omsorgsförvaltningen i ytterligare en kompetenshöjande insats som heter Psyk E-bas. En del av utbildningen är inriktad på fördjupad kunskap kring att upptäcka, möta och förstå självmordsnära människor och hjälpa dem att hitta alternativ till självmord.

Regional överenskommelse om samverkan

Förvaltningen omfattas av *Regional överenskommelse Psykisk hälsa*. Regioner och kommuner är enligt Hälso- och sjukvårdslagen och Socialtjänstlagen skyldiga att ha överenskommelser om samarbete för vissa målgrupper. Region Skåne och Skånes Kommuner har en uppdaterad

¹ Trafikverket, Anna-Lena Andersson, sakkunnig suicid och suicidprevention

² Barn- och ungdomspsykiatri

ramöverenskommelse Psykisk hälsa som gäller från och med i år. Den omfattar fyra målgrupper:

- Barn upp till 18 år som har eller riskerar att utveckla psykisk ohälsa eller psykisk funktionsnedsättning.
- Barn upp till 18 år och unga till och med 20 år som vårdas utanför det egna hemmet.
- Personer i alla åldrar med psykisk funktionsnedsättning.
- Personer i alla åldrar som missbrukar alkohol, narkotika, andra beroendeframkallande medel, läkemedel, dopningsmedel eller spel om pengar.

I överenskommelsen nämns suicidprevention som ett av de utvecklingsområden som är särskilt angelägna att utveckla i samverkan för att säkra kvaliteten för berörda personer och skapa förutsättningar för en sammanhållen vård och omsorg. Skånes kommuner och Region Skåne ska i samverkan med andra aktörer som polis, frivilligorganisationer, kyrka, kriminalvård, näringsliv, lärosäten med flera arbeta för att minska antalet suicid och suicidförsök i Skåne. Skånes Kommuner ger stöd till de skånska kommunerna gällande arbete med suicidprevention.

Samordnare för suicidprevention i Malmö

En del av de nationella stimulansmedlen för 2021 har använts till att anställa en samordnare för suicidprevention på Funktionsstödsförvaltningen. Samordnaren som ska arbeta med handlingsplan/planer för suicidprevention. Arbetet kommer att integreras i arbetet inom ramen för *Handlingsplan Uppdrag psykisk hälsa* och i redan etablerad samverkansstruktur mellan Malmö stad och Region Skåne utifrån Hälso- och sjukvårdsavtalet.³ Arbetet kommer inledningsvis främst att omfatta de förvaltningar som ingår i ovan nämnd samverkansstruktur; Arbetsmarknads- och socialförvaltningen, Funktionsstödsförvaltningen, Hälsa- vård och omsorgsförvaltningen, Grundskoleförvaltningen samt Gymnasie- och vuxenutbildningsförvaltningen. Fler förvaltningarna kan komma bjudas in i arbetet och målet är att arbetet kring suicidprevention ska ingå i det reguljära arbetet.

Kompetens och rutiner för suicidprevention i förvaltningen

Arbetsmarknads- och socialförvaltningen arbetar med suicidprevention på olika sätt. Flera verksamheter inom förvaltningen har sett behov av och tagit fram verksamhetsanpassade rutiner för hur man ska agera vid självmord och självmordsförsök bland aktuella brukare. Förvaltningen har inte någon aktuell övergripande bild av vilka av förvaltningens verksamheter som tagit fram sådana rutiner eller vilka som har behov av att göra det.

Två olika kompetenshöjande insatser som omfattar suicidprevention ingår i förvaltningens kompetensförsörjning ”bas” för samtliga medarbetare. 2016 infördes utbildningen SPISS (Suicidprevention i svensk sjukvård). Det är en webbaserad utbildning som är framtagen av Region Skåne och ger ökade kunskapen hos medarbetare inom vård och andra verksamheter som möter människor som kan vara suicidbenägna. Den är relevant även för andra verksamheter utför sjukvården såsom socialtjänsten, hemtjänst, skola, polis, kriminalvård, trossamfund med mera.

Sedan 2017 utbildas medarbetare även i MHFA⁴ (Första hjälpen till psykisk hälsa). Kursen lär ut de vanligaste psykiatriska diagnosgrupperna och hur tecken på olika slag av psykiskt lidande kan vägleda att upptäcka, ta kontakt och hjälpa till på rätt sätt. Som Första hjälpare lär man sig att stödja och uppmuntra en drabbad person tills ett tillfälligt kristillstånd är över eller tills personen

³ Avtal om ansvarsfördelning och utveckling avseende hälso- och sjukvården i Skåne

⁴ Mental Health First Aid

fått lämplig professionell hjälp. Förvaltningen har utbildat egna instruktörer.

Förvaltningens överväganden

Arbetsmarknads- och socialförvaltningen menar att suicidprevention är en mycket viktig samhällsfråga som berör både den egna förvaltningen och Malmö stads övriga förvaltningar. Frågan behöver uppmärksammas och spridas på olika nivåer i samhället. Suicid är starkt kopplat till folkhälsan i stort och det behövs ett brett sektorsövergripande arbete för att minska antalet suicid.

Suicidprevention bör vara en del i Malmö stads folkhälsoarbete och integreras i stadens folkhälsopolicy som just nu är under revidering. Folkhälsopolicyn ger en målbild för vad staden ska göra för att förbättra folkhälsan för malmöborna. En folkhälsopolicy innehåller inte detaljerade praktiska utvecklingsmål utan utgår från den befintliga organisationen där samtliga förvaltningar hanterar och arbetar med frågorna utifrån sina grunduppdrag som en del i ordinarie verksamhet.

Inom arbetsmarknads- och socialförvaltningen pågår redan ett aktivt arbete med suicidprevention i den reguljära verksamheten utifrån förvaltningens grunduppdrag. Arbetet kommer att intensifieras under kommande år med stöd från den samordnare för suicidprevention som anställts på Funktionsstödsförvaltningen genom statliga stimulansmedel. Om det beslutas att en handlingsplan för suicidprevention ska tas fram är det av yttersta vikt att framtagandet görs i samverkan med de förvaltningar och verksamheter som berörs så den inte blir motstridig till eventuellt redan pågående suicidpreventivt arbete i kommunen eller skapar dubbelarbete.

För välfärdsverksamheterna i staden är det viktigt att det finns en koppling mellan Malmö stads folkhälsoarbete och de nationella uppdragen kring ett hälsofrämjande samhälle som Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) samordnar inom ramen för *Strategi för hälsa, Omställning till nära vård* och *Kraftsamling för psykisk hälsa*.

Förvaltningen anser inte att det behövs en separat handlingsplan som endast omfattar suicidprevention. Det finns en risk med att ha för många parallella och för detaljerade planer som ligger utanför ordinarie styr- och ledningsprocesser. Stadskontoret har sedan flera år ett pågående uppdrag att göra en översyn av kommunövergripande styrdokument. Det har också i uppdrag att utveckla former för en mer samordnad styrning genom nämndsövergripande styrdokument eller alternativa styrmetoder. Förslaget att ta fram en ny kommunövergripande handlingsplan för suicidprevention eller folkhälsopolicy bör överensstämma med stadskontorets kommande förslag.

Mot bakgrund av vad som framförts föreslår förvaltningen att motionens förslag om att ta fram en kommunövergripande handlingsplan för suicidprevention i Malmö avslås.

Konsekvenser ur ett barnrättsperspektiv

Allt fler barn och unga i Sverige rapporterar psykisk ohälsa och antalet som diagnosticeras med psykiatriska tillstånd har ökat kraftigt. Barn och unga som tidigt diagnosticeras med t.ex. depression och ångestsyndrom riskerar att bli långvarigt sjuka och då ökar också risken för självmordsförsök och självmord. Flickor och unga kvinnor är överrepresenterade vad gäller självupplevd och diagnosticerad psykisk ohälsa. Det gäller också barn och unga med exempelvis

funktionsnedsättning, asylsökande och nyanlända samt hbtq-personer som oftare än andra uppger ett nedsatt psykiskt välbefinnande. Ökningen av psykisk ohälsa bland barn och unga kan medföra en ökad grupp av unga i befolkningen som får svårt att etablera sig på arbetsmarknaden och i vuxenlivet.⁵ Ungefär 50-60 personer i åldrarna 10-19 tar sina liv varje år i Sverige, och nästan 200 slutenvårdas på sjukhus för självmordsförsök och självsador. Självmord och självmordsförsök bland barn under 10 år är ovanligt, och självmordsdiagnosticeringen är oftast osäker.⁶

Barn och unga har enligt FN:s konvention om barnets rättigheter rätt till liv och utveckling. Ingen minderårig ska behöva hamna i en sådan situation så att den enda utvägen upplevs vara att avsluta sitt liv. Viktigt ur ett barnrättsperspektiv är att personer som jobbar inom socialtjänstens verksamheter har kunskap om tecken på och risker för vad som kan vara tecken på förestående suicidhandlingar.

Arbetsmarknads och socialförvaltningen arbetar aktivt med suicidprevention genom olika insatser inom ramen för nämndens uppdrag och reguljära arbete, vilket även omfattar barn och unga. En kommunövergripande handlingsplan skulle inte ha någon direkt påverkan på förvaltningens suicidpreventionsarbete ur ett barnrättsperspektiv.

Konsekvenser ur ett jämställdhetsperspektiv

Sju av tio personer som begår självmord i Sverige är män. Mycket pekar på att snäva normer för maskulinitet är en bidragande orsak till att fler män än kvinnor tar sina liv. Män söker hjälp i mindre utsträckning än kvinnor och uppvisar också andra tecken på depression än kvinnor. Det kan göra det svårare att fånga upp mäns och pojkars psykiska ohälsa i tid.

Kvinnor är överrepresenterade när det gäller självmordsförsök⁷ och tvångsvård för självskadebeteende⁸. Unga hbtq-personer har också en kraftigt ökad risk för självmordstankar och självmordsbeteende. Var fjärde homo- eller bisexuell ung kvinna har övervägt att ta livet av sig och 40 procent av alla unga transpersoner har någon gång försökt ta sitt liv.⁹

Mot bakgrund av ovanstående framstår det förebyggande arbetet på universell preventionsnivå som mycket angeläget. En medvetenhet om skillnader mellan pojkar och män och flickor och kvinnor, och arbetssätt anpassade därefter är betydelsefull. Arbetsmarknads och socialförvaltningen arbetar fortlöpande med att säkerställa ett jämlikhets- och jämställdhetsperspektiv i det reguljära arbetet med beslut, planering, uppföljning och förbättring av verksamheter. En kommunövergripande handlingsplan skulle inte ha någon direkt påverkan på förvaltningens suicidpreventionsarbete ur ett jämställdhetsperspektiv.

Konsekvenser ut ett ekonomiskt perspektiv

Då förvaltningen redan arbetar med suicidprevention inom ramen för det reguljära arbetet och uppdraget, skulle en kommunövergripande handlingsplan inte få några ekonomiska konsekvenser.

Ansvariga

⁵ Insatser inom området psykisk hälsa och suicidprevention - Överenskommelse mellan staten och SKR 2021–2022

⁶ Det vet vi om självmord bland unga | Karolinska Institutet (ki.se)

⁷ Fakta om självmord (suicidezero.se)

⁸ Nationella vård- och insatsprogram Självskadebeteende (vardochinsats.se)

⁹ Insatser inom området psykisk hälsa och suicidprevention - Överenskommelse mellan staten och SKR 2021–2022

Petra West Stenkvisst Enhetschef
Britt-Marie Pettersson Förvaltningschef